

UMBERTO ECO

YORUM VE AŞIRI YORUM

DENEME

Çeviri: KEMAL ATAKAY

8.
BASKI

UMBERTO ECO
YORUM VE
AŞIRI YORUM

Interpretation and Overinterpretation, Umberto Eco

© 1992, Cambridge University Press

© 1996, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Onk Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1996

8. basım: Mart 2015, İstanbul

Bu kitabın 8. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak resmi: © iStockphoto.com / Iurii Andrieiev

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Özal Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39, Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 26699

ISBN 978-975-510-695-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

UMBERTO ECO

YORUM VE

AŞIRI YORUM

Yayına hazırlayan
Stefan Collini

DENEME

İngilizce aslından eviren
Kemal Atakay

Umberto Eco'nun Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Gülün Adı, 1986

Foucault Sarkacı, 1992

Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti, 1995

Önceki Günün Adası, 1995

Ortaçağ'ı Düşlemek, 1996

Somonbalığıyla Yolculuk, 1997

Yanlış Okumalar, 1997

Beş Ahlak Yazısı, 1998

Ortaçağ Estetiğinde Sanat ve Güzellik, 1998

Kitaplardan Kurtulabileceğinizi Sanmayın (J.-C. Carrière ile birlikte), 2010

Günlük Yaşamdan Sanata, 2012

UMBERTO ECO, 1932'de İtalya'da Milano'ya bağlı Alessandria kasabasında doğdu. 1950'lerde İtalyan radyo-televizyonu RAI'nin kültür programlarını yönetti. 1959-1975 arasında İtalya'nın ünlü yayınevi Bompiani'nin edebiyatdışı yayınlar editörlüğünü üstlendi; *La Stampa*, *Corriere della Sera*, *La Repubblica*, *L'Espresso* gibi gazetelere makaleler yazdı. 1970'lerden bu yana Bologna Üniversitesi'nde göstergebilim dersleri veren Eco, *Gülün Adı*, *Foucault Sarkacı*, *Önceki Günün Adası* ve *Baudolino* gibi romanlarıyla modern kültürü ince bir mizah duyarlılığıyla ele alan *Açık Yapıt*, *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*, *Beş Ahlak Yazısı*, *Ortaçağ Estetiğinde Sanat ve Güzellik*, *Ortaçağ'ı Düşlemek*, *Somonbalığıyla Yolculuk*, *Yanlış Okumalar*, *Yorum ve Aşırı Yorum* ve *Kitaplardan Kurtulabileceğinizi Sanmayın* (J.-C. Carrière ile birlikte) gibi deneme kitaplarıyla günümüzün en saygın yazarları arasına girdi.

KEMAL ATAKAY, 1962'de Ankara'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdikten sonra ABD'de Illinois Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü'nde lisansüstü öğrenimi gördü. Çeşitli dergilerde çevirileri, inceleme ve eleştiri yazıları yayımlandı. Yeditepe Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde karşılaştırmalı edebiyat dersleri verdi. Guido Cavalcanti, Dante Alighieri, Francesco Petrarca, Giacomo Leopardi, Cesare Pavese, Primo Levi, Italo Calvino, Umberto Eco, Octavio Paz gibi şair ve yazarların yapıtlarını dilimize kazandırdı.

İçindekiler

Katılımcılar hakkında	11
Çevirmenin notu	13
GİRİŞ: SONLU VE SONSUZ YORUM	15
Stefan Collini	
1. YORUM VE TARİH	39
Umberto Eco	
2. METİNLERİ AŞIRI YORUMLAMA	63
Umberto Eco	
3. YAZAR İLE METİN ARASINDA	87
Umberto Eco	
4. PRAGMATİSTİN YOLCULUĞU	112
Richard Rorty	
5. AŞIRI YORUMUN SAVUNUSU	135
Jonathan Culler	
6. PALİMPSEST TARİH	151
Christine Brooke-Rose	
7. YANIT	167
Umberto Eco	
Dizin	181

Katılımcılar hakkında

UMBERTO ECO, Bologna Üniversitesi'nde Göstergebilim Profesörü.

RICHARD RORTY, Virginia Üniversitesi'nde İnsan Bilimleri Profesörü.

JONATHAN CULLER, Cornell Üniversitesi'nde İngiliz Edebiyatı ve Karşılaştırmalı Edebiyat Profesörü ve İnsan Bilimleri Bölümü Başkanı.

CHRISTINE BROOKE-ROSE, Paris VIII Üniversitesi'nde Edebiyat Profesörlüğü yapmıştır.

STEFAN COLLINI, Cambridge Üniversitesi'nde İngiliz Edebiyatı Öğretim Görevlisi.

Çevirmenin notu

Yorum ve Aşırı Yorum çevirisinin sonuna, başvuruyu kolaylaştırmak amacıyla, özgün metinde bulunmayan bir dizin eklenmiştir.

Bu çeviri çalışmasını, okurun da izniyle, değerli hocam Akşit Göktürk'ün aziz anısına adamak istiyorum.

GİRİŞ:

SONLU VE SONSUZ YORUM

I

“Tek çekincem, bu konunun yeterince ‘insani değerler’ hakkında olup olmayacağıdır.” Akademik komitelerin çalışmalarını bilenler, bu yaklaşım tarzını tanıyacaklardır. Bu kez masanın çevresinde, Clare Hall (Cambridge) Tanner Konferansları Komitesi oturuyordu. Tanner Konferansları Amerikalı hayırsever ve Utah Üniversitesi eski felsefe profesörü Obert C. Tanner tarafından kurulmuş olup, 1 Temmuz 1978’de Clare Hall’da resmen başlatılmıştır. (Tanner Konferansları, her yıl Harvard, Michigan, Princeton, Stanford, Utah, Brasenose College, Oxford ve zaman zaman başka üniversitelerde de verilmektedir.) Bu konferansların amacı, “insani değerler ve değerlendirmelere ilişkin akademik ve bilimsel öğrenimi geliştirmek ve bu öğrenim üzerinde düşünmek” olarak belirlenmiştir. Söz konusu toplantıda 1990 Tanner Konferansları’nı sunmak üzere Umberto Eco davet edilmiş; Eco öneriyi kabul ederken, ele alacağı konu olarak “Yorum ve Aşırı Yorum”u önermişti. Olası herhangi bir güçlüğü önceden belirleme kaygısıyla, yukarıda sözlerini aktardığımız komite üyesini, tek çekincesini dile getirmeye yönelten bu konu oldu; ancak komite bu çekincenin konferansları çok uzun süre geciktirmesine izin vermedi.

Belli ki, konferansları izlemek üzere Cambridge'in en geniş amfilerinden birini dolduran yaklaşık beş yüz kişinin paylaştığı bir çekince değildi bu. Belki bazıları daha çok, zamanımızın en ünlü yazarlarından birisini görüp meraklarını gidermek üzere gelmiş, belki bazıları da yalnızca gösterişli bir kültürel ve toplumsal fırsatı kaçırmamak arzusuyla hareket etmişlerdi; ancak bu dev dinleyici kitlesinin ikinci ve üçüncü konferansları da izlemeye gelmiş olması, konferansçının çekici nitelikleri kadar başka ilgi kaynaklarının da var olduğunu kanıtlamaktadır. Ertesi sabah, erken saatlerden itibaren, konferansların ardı sıra yapılan semineri dinleyebilmek ve bu seminere katılabilmek için kuyruk oluşturan coşkulu kalabalık ise çok daha az çekince sergiliyordu; bu kez onları harekete geçiren şey, Frank Kermode'un yönetiminde bütün gün sürecek oturumda Eco'yu Richard Rorty, Jonathan Culler ve Christine Brooke-Rose ile tartışırken görebilmektir. Alfa-betik olarak sıralamak gerekirse, Isobel Armstrong, Gillian Beer, Patrick Boyde ve Marilyn Butler'ın oluşturduğu seçkin bir öğretim üyeleri ve eleştirmenler topluluğunun katkılarıyla zenginleşen ve toplantıda hazır bulunan Malcolm Bradbury, John Harvey ve David Lodge gibi öteki romancı eleştirmenlerin özellikle konuyla ilgili görüşleriyle çeşni kazanan tartışma kesinlikle çok canlı geçti.

Bu oturumların ana katılımcısı Umberto Eco, öyle çok alanda kendini göstermiş birisi ki, kolay bir sınıflandırma kapsamında değerlendirilmesi olanaksız. İtalya'nın Piedmonte bölgesinde doğan Eco, Torino Üniversitesinde felsefe öğrenimi görmüş ve Aquinolu Tommaso estetiği üzerine bir tez yazmıştır. Devlet televizyonu RAI'nin kültür programlarında çalışmış, daha sonra Torino, Milano ve Floransa üniversitelerinde görev almıştır; bu arada, Bompiani Yayınevi'ndeki yayın yönetmenliği görevini de sürdürmüştür. 1975'ten bu yana, Bologna

Üniversitesi'nde Göstergibilim Kürsüsü'nün başkanlığını yapmaktadır (bu kürsü, türünün herhangi bir üniversitede kurulmuş ilk örneğidir). Onun üzerinde dikkate değer kitap yayımlanmış, estetik, göstergibilim ve kültür eleştirisi alanlarına önemli katkılarda bulunmuştur. Bu kitapların birçoğu İngilizceye ve öteki dillere çevrilmiştir; buna karşın, Profesör Eco'nun son çalışmalarından bazılarının, özgün metinler İngilizce olarak yazıldığı için, *İtalyancaya* çevrilmesinin gerekmesi, onun bir dilbilimci olarak olağanüstü yeteneklerinin bir göstergesidir. Aynı zamanda Eco, İtalya'nın önde gelen bazı gazeteleriyle dergilerine düzenli olarak ve çoğu zaman çok eğlenceli yazılar yazan çok üretken bir gazetecidir; ancak, en azından İngilizce konuşan dünyada, çok daha geniş bir kitle onu 1980'de yayımladığı ve uluslararası bir çoksatar haline gelen *Gülün Adı*¹ romanının yazarı olarak tanımaktadır. 1988'de ikinci romanı *Foucault Sarkacı*'nı² yazmış, bir yıl sonra İngilizce çevirisi çıkan roman büyük bir eleştirel ilgiyle karşılanmıştır.

Elinizdeki kitap, Eco'nun 1990 Tanner Konferansları'nın gözden geçirilmiş metinlerini, seminere katılan üç öğretim üyesinin sundukları tebliğleri ve Eco'nun yanıtını içermektedir. Katılımcıların tartıştıkları konular, alandan olmayan okur için zaman zaman oldukça çapraşık ya da teknik görünebileceğinden, katılımcıların birbirlerinden ayrıldıkları temel noktaları önceden ana çizgileriyle ortaya koymak ve yirminci yüzyılın son dönemindeki birçok kültürel anlama biçiminin merkezinde yer alan bir araştırmacının daha geniş imalarına işaret etmek yararlı olacaktır.

1. Umberto Eco, *Gülün Adı*, çev.: Şadan Karadeniz, Can Yayınları.

2. Umberto Eco, *Foucault Sarkacı*, çev.: Şadan Karadeniz, Can Yayınları.

II

Elbette, yorum yirminci yüzyıl edebiyat kuramcılarının icat ettiği bir etkinlik değildir. Aslına bakılırsa, bu etkinliği nasıl nitelendirmek gerektiği konusundaki muamma ve tartışmaların Batı düşüncesinde uzun bir geçmişi vardır; bu tartışmaları her şeyden önce Tanrı Kelamı'nın anlamını belirlemek gibi son derece önemli bir uğraş harekete geçirmiştir. Bu tarihin modern aşaması temel olarak, on dokuzuncu yüzyılın başında Schleiermacher'le bağlantılandırılan Kutsal Kitap yorumbilgisinin gündeme getirdiği metinsel anlam sorunu hakkındaki yüksek düzeyli özbilince uzanmaktadır; Dilthey, insan ruhunun bütün yaratılarını anlamada yorumun merkezî rolünü, on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında *Geisteswissenschaften* kapsamındaki bütün alanları içeren bir programın temeli yapmıştır.

Son yirmi otuz yılda bu tartışmanın girdiği belirleyici evreyi iki geniş ölçekli gelişme bağlamında anlamak gerekmektedir. Bu gelişmelerden ilki şudur: 1945'ten bu yana Batı dünyasında yüksek öğrenimin olağanüstü ölçüde yaygınlaşması, bu tür kurumların genel kültürel rolünü etkileyen konulara ve özellikle kurumsal olarak tanımlanan "disiplinler" in kimliği ve statüsü hakkındaki sorulara yeni bir anlam vermiştir. İngilizce konuşulan dünyada, bir disiplin olarak "İngilizce" bu süreç içinde kendine özgü bir merkeziliği ve duyarlılığı olan bir konum edinmiştir; çünkü İngilizce bölümü, üniversite dışındaki disiplin dışı okurlarla yazarların varoluşsal sorunlarından en az yalıtılmış disiplindi – bu ise, başka şeylerin yanı sıra, meslek içindeki tartışmaların belli aralıklarla kamu dikkatinin nesnesi olmayı sürdürdüğü anlamına gelmekteydi. Bu konunun taşıdığı önceliğin basit, ancak çarpıcı bir göstergesi, 1970 yılında İngilizcenin Ameri-

kan üniversite ve kolejlerinin üçte ikisinde en geniş lisans bölümü olduğu gerçeğidir.¹

Bununla birlikte, son on beş yirmi yıldır, gerek geleneksel olarak İngilizce disiplininin konusunu oluşturduğu kabul edilen yazılar “kanon”u, gerek bu inceleme alanına uygun olduğu düşünülen yöntemler daha keskin bir irdelemeye tabi tutulmuştur, çünkü bunların dayandığı toplumsal ve etnik varsayımlar artık çevrelerindeki dünyada kolay bir egemenlikten yararlanamamaktadır. Buna ek olarak, Amerikan toplumunun kültürel çeşitliliği ve Amerikan akademik yaşamında bireysel başarıyı yönlendiren pazar ilkeleri, şimdi “kuram” olarak bilinen ikinci düzey düşünceyi, ünlerin kazanıldığı ve iktidar ile mevki savaşlarının yapıldığı merkezî entelektüel arena haline getirmiştir. Bu kurumsal ortam üzerinde odaklanmak, bu tartışmalarda alınan konuların gerçek içeriğini açıklamaya yönünde büyük bir yol kat etmemizi sağlamayabilir; ancak, tutku ile elde edilen sonuç arasında görünürdeki oransızlığı ya da toplumun böyle önemli konulardaki tartışmaya gösterdiği dikkatin derecesini anlamak istiyorsak elzemdir.

Bu, yorum hakkındaki tartışmalara bir anlam yükü yükleyen büyük ölçekli gelişmelerin ikincisine yöneltiyor bizi: Yani, kökü Kıta Avrupası felsefesinin belirgin kaygılarıyla yöntem tarzlarında bulunan bir yazı bütünü, edebiyat yapıtlarının eleştirel açıklaması ve değerlendirilmesi şeklindeki geniş ölçüde Anglosakson gelenekle çatışmasına (daha büyük bir karşılıklı anlama ya da iyi niyet çağrıştıran herhangi bir fiil, bu karşılaşmanın

1. Richard Ohmann, *English in America: A Radical View of the Profession* (New York, 1976), s. 214-215. Ohmann, bu genişlemenin çok büyük ölçüde, “birinci sınıf kompozisyon” dersinin müfredattaki kilit rolüne bağlı olduğunu vurgular. Daha uzun bir tarihsel perspektif için bkz. Gerald Graff, *Professing Literature: An Institutional History* (Chicago, 1987). (Y.N.)

doğasını haksız yere yanlış yansıttı). Bu gelişmeyi de daha uzun bir tarihsel perspektif içinde görmek gerekir. Yirminci yüzyıl boyunca İngiltere ve Amerika’da edebiyat incelemelerinin hedeflediği profesyonelleşmeye doğru uzanan istikrarsız yolda belirleyici bir geçiş, on dokuzuncu yüzyılın başat “bilimsel yöntem” kavrayışına uyum sağlama girişiminin mirası olan edebiyat *üzerine* tarihsel araştırmacılıktaki yoğunlaşmaya meydan okunduğunda ve onun yerine önemli ölçüde, “büyük edebiyat”ın kanon yapıtlarının sözel ayrıntıları üzerinde ödünsüz bir dikkatle duran bir eleştiri pratiği getirildiğinde meydana gelmiştir. Bu pratik İngiltere’de I.A. Richards’ın *Practical Criticism* adındaki yapıtıyla (daha karmaşık ve daha uzak yollardan, T.S. Eliot, F.R. Leavis ve William Empson’un eleştirel çalışmalarıyla) bağlantılandırılır, Amerika’da ise “Yeni Eleştirmenler”in, öncelikle John Crowe Ransom, R.P. Blackmur, Robert Penn Warren, Allen Tate, Cleanth Brooks ve W.K. Wimsatt’ın çalışmalarıyla. Bu pratik zamanla, özellikle Amerika’da, kendi haklılık öğretilerini üretmiştir; bu öğretilerin temelinde, estetik bir nesne olarak edebiyat yapıtı kavrayışı bulunmaktaydı – kendi başına var olan, amacı kendi içinde olan bir estetik nesne; eleştirmenin görevi bu estetik nesnenin kendine yeterli anlamını açılmaktı. Bu ilk dogmadan doğan ikincil bir öğreti, *intentionalist fallacy* adı verilen tutumun, yani edebiyat yapıtı olan “sözel ikon”un (Wimsatt’ın deyişle) “anlam”ını belirlemede yazarın metin öncesi niyetlerini bilmenin önemli olabileceğine inanma yanlışının yadsınmasıydı. (İlke olarak, bu öğretilerin bütün edebiyat türlerine uygulanabileceği varsayılmıştı; ancak bu öğretilerin geniş ölçüde, önde gelen Yeni Eleştirmenlerin belirlemede özellikle güçlü oldukları “gerilimler” ve “belirsizlikler” açısından zengin, kısa lirik şiirin eleştirisinden geliştiği ya da en çok bu edebiyat türüne uygun

olduğu açıklık kazanalı çok olmuştur.)

Bu akımın teşvik ettiği ve 1950'lerle 1960'larda İngiliz-Amerikan edebiyat bölümlerinde tekeli bir konumda olmasa da ağırlıklı bir konumu bulunan edebiyat ve edebiyat eleştirisi tutumlarının, önceden kestirilebileceği üzere, anlam hakkında Kıta Avrupası felsefi gelenekleri kapsamında gelişen ve kaynağını özellikle yorumbilgisi, fenomenoloji ve yapısal dilbilimden alan heterodoks fikirleri dışladığı ortaya çıkmıştır. Özellikle Saussure'ün dil kuramlarından kaynaklanan temel fikirlerinden bazılarının yaygınlık kazanması ve bunların Lévi-Strauss'un antropoloji kuramlarıyla kısmen bağdaşması, 1950'lerden başlayarak birçok araştırma sahasında insan etkinliğinin her alanında altta yatan derin yapılar ve yinelenen örüntüler arayışının yaygınlaşmasına yol açmıştır. Bu, bir etkinliğin olanaklılığının koşullarının aşkınsal irdelemesi şeklindeki Kant-sonrası mirasla birleştiğinde, anlam, iletişim ve benzeri konuların doğası üzerine çok genel kuramların geliştirilmesi sonucunu getirmiştir. (Eco'nun yakından bağlantılı olduğu göstergebilim ya da göstergelerin bilimi bu daha geniş eğilimin bir parçasını oluşturuyordu; felsefe ve toplum bilimleri alanında eğitim görmüş kişiler kadar, ana uğraşı alanları öncelikle edebiyat incelemesi olanlar da göstergebilimi çalışma alanı olarak seçmiştir.) Böyle bir kuramsallaştırmanın bir sonraki aşamasının "yapısalcılık sonrası" olarak betimlenmesi, kısmen gazeteciliğin etiketlere olan gereksiniminden kaynaklanmaktadır; ancak, Saussure'ün gösterenin nedensizliği üzerindeki ısrarının, yazıdaki her tür anlamın belirsizliği hakkında –özellikle Jacques Derrida'nın şaşırtıcı bir ustalıkla öne sürdüğü– daha yakınlardaki iddiaların çıkış noktasını nasıl oluşturduğunu da göstermektedir.

İngiliz ve Amerikan üniversitelerinde edebiyat öğ-

retmekle görevli kimseler arasında, her zaman çok iyi anlaşıldığı söylenemeyecek bu felsefi gelenekler kümesinden kaynaklanan fikirlere yönelik coşkunun yaygınlık kazanmasının sonucu, edebiyat araştırmalarının doğası ve amacı üzerine hararetli, karışık ve artık gereğinden çok uzayan tartışlık oldu. Bu tartışma sürecinde, bir edebiyat metninin “anlamı”nı belirlemenin, eleştirel irdelemenin meşru bir amacı olabileceği fikri oldukça ağır eleştirilere uğradı. Anlamı sağlayan, doğrudan ilintili [*relevant*] bağlamların kapsamını sınırlama ya da yazının sonsuzcasına sergilediği istikrarsızlıklarını durdurma girişimi, “yetkeci” olarak nitelendirildi – suçlamanın kendisi, karmaşık kuramsal sorunlarla daha geniş siyasal tutumlar arasında bağlantı kurmanın nasıl kolayca gerçekleştiğinin bir örneğini oluşturmaktadır. Bunun aksine, farklı soyutlama düzeyleri arasında fazlaca kolay hareket etme olarak gördükleri şeyden sakınanlar, Derrida’nın epistemik “kesinlik”i yadsımasının Descartes-sonrası felsefe geleneğine bağlı olduğunu ve bu tutumun yazılı her tür metnin uzlaşım sal olarak kabul edilmiş anlamlarını belirleme olasılığına kuşku düşürmesine izin verilmemesi gerektiğini öne sürmekte, kendi bakış açılarını, yapısalılık sonrası eleştirmeni şununla suçlayarak desteklemektedirler: “[Yapısalılık sonrası eleştirmen], ikili bir oyun oynamakta, başkasının metnini okurken kendi yorum stratejisini işin içine katmakta, ancak kendi yorumlarının yöntemlerini ve sonuçlarını kendi okurlarına iletirken sessizce cemaat normlarına dayanmaktadır.”¹

Bu nedenle, Eco bu konuyu konferanslarının konusu olarak seçerken, anlamın doğası ve yorumun olanaklarıyla sınırları hakkında hızla ilerleyen uluslararası bir

1. M.H. Abrams, “How to do things with texts”, *Doing Things with Texts: Essays in Criticism and Critical Theory* (New York, 1989), s. 295. (Y.N.)

tartışmada ya da birbiriyle bağlantılı tartışmalar grubunda belirli bir konum almayı üstleniyordu. 1960'lı ve 1970'li yıllarda, anlam "üretme" sürecinde okurun rolüne dikkati çeken en etkili kişilerden biri olarak Eco son çalışmalarında, çağdaş eleştirel düşüncenin önde gelen çizgilerinden bazılarının –özellikle Derrida'dan esinlenmiş olup, kendini "Yapıçözüm" olarak adlandıran ve öncelikle Paul de Man ile J. Hillis Miller'in yapıtlarıyla bağlantılandırılan Amerikan eleştirisi üslubunun– okura sınırsız, denetlenmesi olanaksız bir "okumalar" sağanağı yetkisi vermesi olarak gördüğü tarzından duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir.¹ Eco'nun bu kitaptaki konferansları, "sınırsız *semiosis*" fikrinin yanlış temellük edilişi olarak gördüğü anlayışa karşı bu protestoyu geliştirerek, kabul edilebilir yorumlar yelpazesini sınırlamanın, dolaşısıyla bazı okumaları "aşırı yorum" olarak belirlemenin yollarını araştırmaktadır.

Bu amaçla, ilk konferans, sırlara vâkıf birkaç kişinin dışında herkesin dikkatinden kaçacak biçimde kodlanmış "gizli" anlamlara ilişkin fikirlerin Batı düşüncesindeki uzun tarihini anlatır. Bu tarihçenin ana amacı, çağdaş kuramın, çok eskiden beri bilinen hamlelerin yeniden oynanması olarak, neredeyse hermetizm ile gnostizmin dolambaçlı tarihinde yeni bir evre olarak görünmesini sağlamaktır – hermetizm ile gnostizmde, bir bilgi biçiminin ne kadar batını olduğu gösterilebilirse, o bilgi biçimi o kadar değerli bulunur ve açılan her katmanın ya da kodu çözülen her gizin olsa olsa daha ustalıkla gizlenmiş hakikatin bir dış odası olduğu ortaya çıkar. Bu yorum geleneklerinin ortak bir psikolojik ögesi, belirgin anlama, bu anlamın erişilebilirliğine ve onun statüsünü

1. Özellikle şu yapıtta bir araya getirilen yazılara bakınız: Umberto Eco, *I limiti dell'interpretazione* (Bompiani, Milano, 1995). (Y.N.)

Giz Yandaşları'nın gözünde kaçınılmaz olarak mahkûm eden sağduyuyla görünüşteki uyuşumuna kuşku ya da küçümsemeyle bakma tutumunda yatar.

Eco ikinci konferansında, tek bir yorumun doğru yorum olduğunu kanıtlamamız, hatta doğru *tek* bir okuma olduğu yolundaki herhangi bir inanca bağlanmamız ille de gerekmez, bir metnin aşırı yorumunu ayırt edebileceğimizi ve ettiğimizi ısrarla belirterek, yukarıda sözü edilen eğilimin modern biçiminden daha da uzaklaşır. Eco'nun buradaki argümanı, temel olarak, eğlendirici örneklerden yararlanarak gerçekleştirilir, özellikle görece az bilinen on dokuzuncu yüzyıl İngiliz-İtalyan şairi Gabriele Rossetti'nin saplantılı Gül-Haç Dante okumalarından örneklerle. Eco'nun, aynı yaklaşımla, Amerikalı eleştirmen Geoffrey Hartman'ın bir Wordsworth şiiri yorumunu tartışmasının amacı, makul yorumun sınırlarını aşmanın bir başka biçimini göstermektir, ancak olasılıkla birçok okur Hartman'ın okumasını aşırı olmaktan çok, aydınlatıcı bulacaktır. Bu argümanda, metin öncesi *intentio auctoris*'e (yazarın niyeti) indirgenemese bile, *intentio lectoris*'in (okurun niyeti) özgür oyununa sınırlama getiren bir anlam kaynağı olarak kışkırtıcı *intentio operis* (yapıtın niyeti) kavramı önemli bir rol oynar. Görüldüğü kadarıyla, bu *intentio operis*'in doğasının, statüsünün ve nasıl belirlendiğinin daha ayrıntılı olarak geliştirilmesi gerektirmektedir. Ancak Eco daha önceki yapıtlarında ortaya koyduğu Ampirik Okur, Örtük Okur ve Örnek Okur ayrımlarına dayanarak, bu kavramı büyük bir ustalıklarla, metnin amacının Örnek Okur'u üretmek olduğunu ima edecek şekilde yorumlar; Örnek Okur, metni, bir bakıma okunması tasarlanan –bu tasarımı, çoğul yorumlara elverecek şekilde okunma olasılığını içerebilir– biçimde okuyan okurdur.

Eco üçüncü konferansında, yukarıda sözü edilen konuyla bağlantılı bir sorunu ele alır: Ampirik Yazar “kendi”

Yaşayan en önemli düşünürlerden biri olan Umberto Eco, edebiyat dünyasının da gözbebeği; yazar, göstergibilimci ve "sanat muzırı"...

Umberto Eco, edebiyat, eleştiri ve felsefe alanlarında büyük ilgi uyandıran *Yorum ve Aşırı Yorum*'da, edebiyat yapıtlarının farklı yorumları konusunda kışkırtıcı bir tartışma açıyor. Karmaşık, şaşırtıcı romanlarıyla okurlarını bambaşka yorumlara sürüklemiş olan Eco, bu kez soruna kuramsal açıdan yaklaşıyor.

Bir metinden çıkarılacak anlamın sınırları var mıdır? Bazı okumaları "aşırı yorum" olarak değerlendirebilir miyiz? Eco, kitabın temelini oluşturan üç yazısında, "yapıtın niyeti"nin, olası yorumların sınırlarını nasıl belirlediğini ortaya koyuyor. Sonra filozof Richard Rorty, edebiyat kuramcısı Jonathan Culler ve eleştirmen Christine Brooke-Rose, Eco'nun savlarına karşı kendi görüşlerini sunuyorlar. Kitabın son yazısını, Eco'nun bu eleştirilere verdiği yanıt oluşturuyor.

Dante'den *Gülün Adı'na*, *Foucault Sarkacı'ndan* Chomsky ve Derrida'ya uzanan bu baş döndürücü zihinsel yolculukta Eco, her zamanki gibi aydınlatıcı ve şaşırtıcı.

